

DIGITÁLNÍ KNIHOVNA ČESKÝ PARLAMENT

Hana Vrbíková, Parlamentní knihovna ČR v Praze

Digitální knihovna Český parlament se představuje

Digitální knihovna je definována jako informační systém, který využívá moderní informační a komunikační technologie pro získávání, uchovávání, organizaci, vyhledávání, šíření a zpřístupňování digitálních materiálů uživatelům.¹ Přičemž obsahem digitální knihovny nejsou jen textové informace, ale i obrazové materiály, zvukové nahrávky nebo video. Parlamentní knihovna společně s odborem informatiky Kanceláře Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR začala vytvářet digitální knihovnu Český parlament v roce 1996. Cílem tohoto rozsáhlého projektu bylo nejen široké zpřístupnění ojedinělé sbírky parlamentářií, která se nachází v opravdu ucelené podobě pouze v Parlamentní knihovně, veřejnosti, ale také ochrana a dlouhodobá archivace materiálů na novém druhu média. Na Internet byla digitální knihovna vystavena na podzim 1997 a její URL je <http://www.psp.cz/eknih/>.

Digitální knihovna stejně tak jako knihovna klasická slouží určitému okruhu uživatelů. V našem případě jsou to především poslanci, senátoři, zaměstnanci parlamentu a státní správy, politici, právníci, lidé z oblasti médií, studenti, soukromé firmy, historici a občané, které zajímají věci veřejné. A co jim může naše digitální knihovna zatím nabídnout?

- Těsnopisecké zprávy (tj. doslovné záznamy všech řečí pronesených v parlamentu) prvních schůzí Českého sněmu z roku 1861, které jsou zaznamenány ještě napůl v češtině a napůl ve švabachu. Zajímavostí jsou jistě také těsnopisecké zprávy posledního volebního období Českého sněmu od roku 1908–1911.

- Kompletně všechny těsnopisecké zprávy od roku 1918 až do současnosti. Co to znamená? Můžete si přečíst, jak probíhala volba Masaryka prvním prezidentem v roce 1918, co se dělo v Národním shromáždění před Mnichovem nebo kolem Pražského jara, ale i to, co bylo řečeno při poslední schůzi parlamentu.

- Parlamentní tisky (to jsou návrhy zákonů, mezinárodní smlouvy, státní rozpočty, interpelace, zprávy, stanoviska vlády, usnesení výborů, pozměňovací návrhy), kterými se digitální knihovna postupně doplňuje. V současnosti jsou již tisky některých volebních období kompletně zpracovány.

- Novější volební období parlamentu jsou navíc doplněny o další dokumenty, jako usnesení Poslanecké sněmovny, usnesení jednotlivých výborů,

¹TKAČÍKOVÁ, Daniela. Digitální knihovny v praxi. Ikaros [online]. 1998, č. 7. URL: <http://ikaros.ff.cuni.cz/ikaros/1998/c07/lesk.htm>

zprávy výborů, pozvánky na schůze atd. Tyto materiály již nebyly digitalizovány z papírových předlohy, ale z textových souborů konvertovány do HTML formátu, ve kterém jsou pak vystaveny na Internetu. .

- Digitální knihovna je současně neustále doplňována o nejnovější materiály z parlamentu, a to jak o těsnopisecké zprávy, které se objevují na Internetu ještě dříve, než byly autorizovány, tak o většinu parlamentních tisků. V posledních dvou volebních obdobích jsou navíc vzájemně propojeny těsnopisecké zprávy s tisky, poslanci a výsledky hlasování.

- Digitální knihovna obsahuje kromě textů rovněž obrázky. Jedná se např. o podpisy autorů navrhovatelů zákonů nebo o nejrůznější netextové části dokumentů, které se vyskytují především v interpelacích. Jsou to většinou přílohy, kterými se autor snaží dokumentovat určitý jev pomocí útržků z novin, obrázků atd.

- Novinkou a zpestřením bude určitě doplnění digitální knihovny o zvukové záznamy, které se snažíme získat z archívu Českého rozhlasu. Některé řeči poslanců tak bude možné si nejen přečíst, ale i živě poslechnout.

Orientace a možnosti vyhledávání v digitální knihovně

Podstatou digitálních knihoven není pouze digitalizace fyzických materiálů, ale především také organizace elektronických fondů za účelem zkvalitnění přístupu k informacím. Tento přístup by měl umožňovat vhodné způsoby vyhledávání pro široký okruh rozdílných uživatelů distribuovaných na síti.²

Základní orientaci v digitální knihovně Český parlament poskytuje její chronologické členění na jednotlivá volební období. Každé volební období pak nabízí přístup ke všem dokumentům, které již byly digitalizovány, minimálně tedy alespoň k těsnopiseckým zprávám. Všechny těsnopisecké zprávy jsou rozděleny na celky podle jednotlivých schůzí a v rámci nich na jednotlivé jednací dny. Toto dělení je velice praktické. Navíc byl pro těsnopisecké zprávy všech volebních období automaticky vygenerován časový rejstřík, který je další šikovnou pomůckou při hledání. Tento rejstřík je aktuálně obnovován prakticky ihned po doplnění nových dokumentů do digitální knihovny.

Digitální knihovna nabízí také možnost fulltextového hledání. V současné době je možné hledat pomocí fulltextu jak v jednotlivých druzích dokumentů jednoho volebního období samostatně, tak v několika nebo ve všech kolekcích najednou, přičemž jednu kolekci tvoří jedno volební období. Odbor informatiky plánuje v nejbližší době instalaci vyšší verze tohoto fulltextu. Zde bych pro zajímavost uvedla možnost vyzkoušet si i jiný fulltextový nástroj prostřednictvím webovských stránek společnosti Anopress, která na základě spolupráce s Kanceláří Poslanecké sněmovny vystavuje v sekci svých bezplatných služeb část digitální knihovny.

²SCHATZ, Bruce. Report of the Library Perspective Working Group: Appendix 3–3 Library Perspectives. – In: LYNCH, Clifford – GARCIA-MOLINA, Hector. Interoperability, Scaling and the Digital Libraries Research Agenda: A Report on the May 18–19, 1995: IITA Digital Libraries Workshop, August 22, 1995. ¡URL: <http://www-diglib.stanford.edu/diglib/pub/reports/iita-dlw/part3.html>¡

Do budoucna chystáme také další pomůcky, které by měly zvýšit informační hodnotu celé DK. Připravujeme například jmenný rejstřík poslanců od roku 1918 do současnosti, jenž by měl obsahovat odkazy na všechna místa v těsnopiseckých zprávách, kde dotyčný poslanec promluvil. Konkrétní ukázkou si můžete prohlédnout již v kolekci tohoto volebního období. Dalším vylepšením by mělo být obohacení obsahů schůzí těsnopiseckých zpráv o hypertextové odkazy přímo do textů. V těsnopiseckých zprávách tohoto a minulého volebního období již toto provázání existuje, bude však potřeba zpětně doplnit i ve starších kolekcích.

Možnosti digitální knihovny a její využití

Obecně platí a všichni to můžeme z vlastní zkušenosti jistě potvrdit, že digitální médium je výhodnější k vyhledávání informací, zatímco fyzické je naopak příjemnější ke čtení. V digitální knihovně však tato výhoda fyzického média ztrácí na síle, protože do popředí vystupuje další velké pozitivum digitální knihovny, což je zprostředkování informací v pravém slova smyslu vzdáleným uživatelům.

Naše digitální knihovna je otevřena 24 hodin denně a navštívit ji může kdokoliv. Jedinou nutnou podmínkou je přístup na Web. Ze statistiky (data k 20.6.1999) na serveru Poslanecké sněmovny, která je kromě referenčních dotazů jedinou zpětnou vazbou o využitelnosti digitální knihovny, vyplývá, že ji v průměru za posledních devět měsíců navštívilo asi 1 150 serverů měsíčně

a měsíčně je otevřeno průměrně 33 332 jejich stránek. Potěšitelné a povzbuzující pro nás je, že lze pozorovat kontinuální nárůst počtu přístupů (viz. prostřední řádek v grafu).

Digitální knihovna Český parlament se neustále vyvíjí. Nejen že je doplňována o nové historické i aktuální dokumenty, ale zdokonaluje také své vyhledávací metody a navigaci. Stále vyspělejší informační technologie skýtají nové, dosud nevyužité možnosti využití i v této oblasti. Tak je možné např. vyhledávat a nalézat nové, dříve neznámé, souvislosti v textech, což může být velice zajímavé pro bádání historiků. Zde na tomto poli se skrývá ještě široké pole působnosti.

Závěrem bych ráda ještě jednou zdůraznila, že celý projekt digitální knihovny Český parlament je založen na úzké spolupráci Parlamentní knihovny s odbohem informatiky, bez níž by její vznik a další rozvoj nebyl vůbec možný.